

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Pranešimas spaudai

2017 m. vasario 2 d.

Ar tikrai tarpukario Lietuvos gyventojams nerūpėjo Pirmasis pasaulinis karas?

Ilgai manyta, kad tarpukario Lietuvos gyventojai daug svarbesnėmis laikė Nepriklausomybės kovas nei Pirmąjį pasaulį karą, dar vadintą Didžiuoju. Klaipėdos universiteto profesorius dr. Vasilijus Safronovas, kartu su kolegomis tyrinėjantis Didžiojo karo reikšmę tarpukario Lietuvoje, išsiaiškino, kad toks požiūris yra taisytinas ir Didysis karas to meto gyventojams taip pat buvo svarbus.

Prie tokios išvados prieita analizuojant to meto periodinius leidinius, atsiminimus, dailės kūrinius, paminklus, istorinius pasakojimus, keliant klausimus, ką Didysis karas reiškė skirtingoms Lietuvoje tarpukariu gyvenusioms socialinėms grupėms ir kaip jis buvo sureikšminamas politiniu lygmeniu.

„Istorikai, ligi šiol kėlę klausimą, ar Pirmasis pasaulinis karas buvo atmenamas tarpukario Lietuvoje, į pačią Lietuvą žiūrėjo tarytum į monolitinį darinį. Toks požiūris gal ir leidžia suvokti bendrąsias tendencijas, kas vyko Lietuvoje, bet visai nepadedą suvokti Lietuvos kaip normalios visuomenės, kurioje anuomet, kaip ir šiandien, būta skirtingų praeities vertinimų ir kurioje santykis tarp tų vertinimų, manyčiau, visgi nebuvo toks aiškus, kaip kartais bandoma jį pavaizduoti“, – pasakoja mokslininkas.

Pristatęs esmines Didžiojo karo sureikšminimo prielaidas, prof. V. Safronovas konstatavo: „Pagal teritorinę sudėtį Lietuva tarpukariu buvo panaši į Lenkiją – abi šios valstybės kūrėsi kelių buvusių imperijų teritorijoje. Pirmajame pasauliniame kare tos imperijos kovėsi skirtingose pusėse. Jeigu didžiojoje Lietuvos dalyje, kuri anksčiau priklausė Rusijos imperijai, po Pirmojo pasaulinio karo įvyko politinio ir socialinio elito kaita, tai Klaipėdos krašte, kuris tapo Lietuvos dalimi tik 1923 m., tokios kardinalios kaitos nebūta. Tai lėmė, kad pirmiausia skyrėsi Didžiojo karo atminimas didžiojoje Lietuvos dalyje ir Klaipėdos krašte“, – apibendrina profesorius.

Be to, Klaipėdos krašte Pirmojo pasaulinio karo įvykiai palietė gerokai didesnę nuošimtį jo gyventojų. „Kaip ir kitur Rytų Prūsijoje, Klaipėdos krašte buvo statoma daug paminklų Pirmojo pasaulinio karo aukoms, kabinamos atminimo lentos bažnyčiose, kasmet vyko viešos aukų pagerbimo ceremonijos. Likusioje Lietuvos dalyje nieko panašaus nebuvo,“ – pasakoja prof. V. Safronovas.

Tačiau ir Lietuvoje yra identifikuoti mažiausiai trys paminklai, pastatyti vietos bendruomenių, kurios norėjo įprasminti savo patirtis Didžiajame kare, iniciatyva.

Siekdamas įvertinti požiūrį į Pirmąjį pasaulinį karą tarpukario Lietuvoje, prof. V. Safronovas ir jo kolegos Klaipėdos universitete taip pat analizavo karo veteranų ir ypač kare nukentėjusių gyventojų (suluošintųjų ir kt.) kovą dėl savo aprūpinimo ir socialinio statuso.

„Daliai Lietuvos gyventojų tai, kas buvo patirta Didžiajame kare, tapo viso gyvenimo drama. Ypač tai pasakytina apie neįgaliuosius, kurie Lietuvoje daugiau kaip dešimtmetį vėl ir vėl buvo priversti įrodinėti savo netektis norėdami gauti valstybės socialinį aprūpinimą. Dar komplikotesnė situacija buvo susidariusi Klaipėdos krašte, mat Lietuvoje tų, kurie tarnavo Vokietijos kariuomenėje, aprūpinimo problema viešumoje iš esmės neegzistavo“, – teigė V. Safronovas.

Anot mokslininko, Didžiojo karo veteranai ir žuvusiųjų našlės bei našlaičiai buvo ta visuomenės grupė, kuri bene vienintelė Lietuvoje tarpukariu konsolidavosi dėl savo specifinių Didžiojo karo patirčių ir, kaip ypatinga socialinė grupė, turėjo įtakos Didžiojo karo sureikšminimui. Naujausi tyrimai rodo, kad būtent jų, o taip pat kitų socialinių struktūrų pastangas yra svarbu aprėpti ieškant atsakymo į klausimą, ar buvo reikšmingas Didysis karas tokiose šalyse kaip Lietuva tarpukariu.

V. Safronovo teigimu, pagal Pirmajam pasauliniam karui suteiktą reikšmę Lietuvos visuomenė tarpukariu buvo panaši į kitas Europos šalis. Čia, kaip ir kitose valstybėse, skirtingiausios individualios patirtys iš pradžių buvo apibendrinamos į grupines, o pastarosios savo ruožtu galiausiai transformavosi į siekius viešai perteikti lietuvių nacijos vaidmenį Didžiajame kare.

Prof. dr. Vasilijus Safronovas nominuotas 2016 m. Lietuvos mokslo premijai už darbų ciklą „Reikšmių sistemų, formavusių istorinę ir erdvinę vaizduotę pietrytiniame Baltijos regione, tyrimai“.